

Широкий діапазон почуттів демонструє посмішка на обличчі вчителя. Саме тому, у формуванні професійної майстерності необхідний тісний зв'язок теорії, методики і педагогічної техніки.

Зупинимось на важливих моментах, що пов'язані з процесом формування педагогічної майстерності вчителя:

- не можна вдосконалити свою педагогічну майстерність, не займаючись постійним вивченням власної методики, і навпаки, не можна вивчати методику, не бравшись за можливі шляхи її вдосконалення;

- не можна вдосконалити свою майстерність, не використовуючи досвід своїх колег, адже у когось може бути дотична проблематика до вашої і ви зможете почерпнути цікаві та нові знання;

- вивчення своєї методики і методики колег можливо лише при практичній діяльності (відвідування конференцій, вебінарів і т.д.);

- по-справжньому можна вивчити методику свого колеги, лише допомагаючи йому;

- вдосконалення і самовдосконалення вчителя не повинно мати меж [3. с.84].

Отже, педагогічна діяльність вчителя неможлива без опанування акторської та сценічної майстерності. Можливості акторського мистецтва застосовуються при формуванні професійної компетентності вчителя. Педагогічна діяльність дає можливість вчителю отримати психолого-педагогічні, спеціальні, методичні знання для успішного розв'язання дидактичних завдань, аналізу педагогічних ситуацій, для вибору засобів взаємодії, розвиває вміння синтезувати матеріал, знаходити для нього відповідне психо-емоційне забарвлення.

Література

1. Барановська І.Г. Педагогіка засобами театру. Zbiór raportów naukowych. „Nauka I Utworzenie XXI Stulecia: Teoria, Pratyka, Innowacje„ (29.11.2013 – 30.11.2013). Opole: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2013. Str. 10 – 13
http://конференция.com.ua/files/image/scientific_conference_23/zbornik_nauchnih_dokladov_23_3-2%20.pdf
- 2.Макаренко А.С. Твори: У 7-ми т. –Т.5. – К.: Рад. школа. - С.201, 203.
3. Педагогічна майстерність: Підручник /Л.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.; За ред. І.А.Зязюна. – К.: Вища шк., 1997. – 349с.
4. Станиславский К.С. Работа актера над собой // Собр. соч.: В 8т. – К., 1957. – Т.3. – С.234.
5. Ширшов В.Д. Педагогическая коммуникация: Дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01. – Екатеринбург, 1994. – 262с.

УДК 373.2.015.31:392.3

І.Сорока,

здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Irina Soroka,

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКИХ РОДИННО-ПОБУТОВИХ ТРАДИЦІЙ У ВИХОВНІЙ РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE EFFECTIVE USE OF UKRAINIAN FAMILY AND HOUSEHOLD TRADITIONS IN EDUCATIONAL WORK WITH PRESCHOOLERS

Анотація. У статті проаналізовано змістове наповнення освітньо-виховного впливу родинно-побутових традицій, розкрито їхні широкі функціональні можливості розв'язання складних питань морального становлення особистості дитини дошкільного віку. Виходячи з виховного, розважального і побутового значення традицій, виділено та охарактеризовано найбільш важливі функції родинно-побутових традицій: пізнавальну, комунікативну, консолідуючу і

креативну.

Abstract. The article analyzes the content of the educational and upbringing influence of family and household traditions, reveals their wide functional capabilities for solving complex issues of the moral formation of the personality of a preschool child. Based on the educational, entertainment and everyday purpose of traditions, the most important functions of family and household traditions are highlighted and characterized: cognitive, communicative, consolidating and creative.

Ключові слова: виховання, українські родинно-побутові традиції, дошкільники.

Keywords: education, Ukrainian family and household traditions, preschoolers.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Посилення виховної функції освіти, формування громадянськості, працелюбності, гуманності, моральності, прагнення до зміцнення честі та гідності своєї держави, поваги до прав і свобод людини, любові до Батьківщини, відданості їй, примноження традицій свого народу окреслено як одне із стратегічних завдань державної політики в галузі освіти. Зокрема у державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») серед пріоритетних напрямів реформування освіти відзначено, що в основу національного виховання мають бути покладені: принципи єдності сім'ї і закладу освіти, наступності та спадкоємності поколінь; прищеплення поваги до батьків, жінки-матері; організація родинного виховання та освіти як важливої ланки виховного процесу і забезпечення педагогічного всеобучу батьків [4]. І досягнути цього можливо через родинне виховання, пройняте народністю, українством. На сучасному етапі розвитку дошкільної педагогіки питання національного виховання дітей хвилює багатьох педагогів, психологів, батьків. Інтерес до даної проблеми обумовлений тим, що реалізувати особистісно-зорієнтовану модель виховання, в основі якої лежить індивідуальний підхід до зростаючої особистості, на який так наголошується у сучасних програмах розвитку і виховання дітей дошкільного віку, неможливо без використання українських родинно-побутових традицій, зокрема й в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Аналіз останніх наукових публікацій. На необхідності належного виховання дітей дошкільного віку в історії педагогічної думки наголошували Я. Коменський, Й. Песталоцці, П. Лесгафт, О. Сікорський, Н. Щелованов та ін. Спроби аналізу родинних виховних традицій відображено у працях А. Дістервега, І. Гербарта, Й. Песталоцці, Я. Коменського та ін. Вивчення педагогічних проблем виховання дітей крізь призму народних традицій та обрядовості представлено у працях О. Любар, А. Макаренка, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, К. Ушинського. Питання взаємодії дошкільного навчального закладу із сім'єю вивчали педагоги Г. Беленька, О. Богініч, Н. Лисенко, М. Машовець, О. Кононко, О. Косарева та ін., значну увагу порушеному аспекту приділено у працях психологів – І. Беха, З. Карпенко, М. Савчина, Л. Орбан та ін.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов ефективного використання українських родинно-побутових традицій у виховній роботі з дошкільниками.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Народна педагогіка, ґрунтуючись на життєвих спостереженнях за практикою родинного виховання, вирізняється глибоким психологізмом та розумінням природи людських взаємовідносин. Її основу складають гуманістичні методи виховання і засоби впливу на дітей. Родинна українська педагогіка віддзеркалює виховні ідеали рідного народу, згідно із метою і чинниками виховання. Їхня реалізація сприяє формуванню кращих рис національного характеру дітей у сенситивному періоді їхнього особистісного становлення.

Дослідження історичного розвитку та устрою традиційної української родини неодмінно призводить до розуміння її значного педагогічного потенціалу. Різноманітність підходів та засобів виховання може бути використана і має стати частиною педагогіки сьогодення. Цінність та специфіка виховання дошкільників засобами родинно-побутових традицій полягає в тому, що воно не належить до якихось виокремлених педагогічних явищ, а відбувається в контексті життя самої родини, на основі прикладу батьків і передусім на основі традиційної родинно-побутової культури. Тому все більшої актуальності набуває звернення до невичерпної скарбниці народної педагогіки та дослідження історично складених засобів виховання в українській родині, які реалізуються у народних традиціях, звичаях та обрядах. Лише досконале їх вивчення допоможе у розв'язанні

сьогоднішніх сімейних проблем та завдань батьківської педагогіки, формуванні національної системи родинно-шкільного виховання, наукового прогнозування перспектив зміцнення сім'ї й піднесення її ролі у вихованні дітей та молоді.

Погоджуємося з поглядом Н. Шевченко про те, що вихователям необхідно дотримуватися певної сукупності взаємопов'язаних *педагогічних умов* для того, щоб процес використання українських родинно-побутових традицій в практиці закладу дошкільної освіти був ефективним.

До таких умов можна віднести:

- дотримання критеріїв доступності, багатофункціональності, емоційної насиченості та особистісної значущості для дитини у процесі добору матеріалу для ознайомлення дітей з українськими родинно-побутовими традиціями;
- систематичність й цілеспрямованість використання українських родинно-побутових традицій у процесі виховання;
- підтримка родиною різноманітних форм та методів вивчення українських родинно-побутових традицій має [7].

Українські родинно-побутові традиції є «поєднанням суспільних традицій у тій мірі, в якій вони відображаються в житті сім'ї, та специфічних норм і правил, прийнятих у кожній конкретній родині з унікальними для кожної окремої сім'ї культурно-історичними ознаками» [3, с. 158]. Вони виступають як певні моделі поведінки, культурні зразки та норми моральних відносин. Їх існування у сім'ї залежить від характеру стосунків, діяльності та впливу соціокультурних та педагогічних чинників. Народні національні традиції, звичаї та обряди – це своєрідні віковічні духовні устої розвитку народу, нації, які втілюють в собі кращі досягнення в ідейному, моральному, трудовому і естетичному житті. Це історія народу, його минуле, культурна пам'ять поколінь, сьогоднішнє життя та духовні переживання, з яким народ живе й буде своє майбутнє. Тому ознайомлення з народними традиціями має велике освітнє та виховне значення.

Вплив родинно-побутових традицій на формування моральної особистості дошкільників характеризується постійністю, природністю, наочністю, систематичністю і доступністю для батьків. Якщо сім'я має різноманітні за змістом традиції, то завдяки їм осмислення дітьми моральних переваг і визначення свого ціннісного світу веде до утворення відносно стійких компонентів ціннісних орієнтацій. Це сприяє тому, що старші дошкільники привчаються критично оцінювати свою поведінку і вчинки інших людей, отже, можуть знайти більш правильну лінію поведінки; відбувається становлення власної думки про моральну діяльність; засвоюються загальноприйняті норми моралі; виробляються моральний імунітет і необхідні передумови для становлення навичок і звичок моральної поведінки; розвиваються самодисципліна та самоаналіз.

Виховна роль українських родинно-побутових традицій полягає у гармонійному поєднанні новаторства у вихованні дітей дошкільного віку з опорою на апробовану спадщину і систему цінностей національної та світової культури, передачі та збереженні матеріальних, духовних і культурних цінностей та закріпленні важливих соціальних форм поведінки і нормативної діяльності. Вони встановлюють активний діалог і міцні стосунки між поколіннями в сімейно-родинному колі, є ефективним способом непрямого впливу на розвиток особистості, збагачують та удосконалюють процес виховання. У сучасних умовах координацію виховних дій сім'ї покладено на освітній заклад і від якості її організації і шляхів реалізованої роботи з батьками дітей, значною мірою залежить успішність процесу їхнього навчання і виховання загалом. У цьому контексті ЗДО виконує роль фундаменту, на якому будується вся система громадянського виховання дошкільників, формування у них любові до рідного краю, України, історичної пам'яті, духовності, національного характеру, отже – визначає в подальшому успіх процесу формування особистості, її світогляду і загального розвитку.

Родинно-побутові традиції несуть у собі не лише змістове наповнення освітньо-виховного впливу на дошкільників, але й засвідчують про широкі *функціональні можливості* розв'язання складних питань морального становлення особистості дитини дошкільного віку. Відомо, що у традиції істотним є те, що вона охоплює дві сторони стосунків між членами родини: внутрішню – психологічну, звернену до характеру (формування морального ставлення до навколишнього світу і його цінностей), і зовнішню – виражену в дії (функціонування сімейних традицій). Вона відображає

вироблену в процесі розвитку людства єдність форм суспільного зв'язку людей і виступає певними нормами моралі. Отже, сімейні традиції містять у собі своєрідний зміст, який значно впливає на становлення моральної свідомості на дітей старшого дошкільного віку. «Цілеспрямоване і систематичне формування і розвиток національної свідомості дошкільників можливі в процесі моральної освіти на основі засвоєння норм осмислювання чужого і свого досвіду поведінки, переданих від одних поколінь іншим засобами сімейних традицій» [1, с. 102].

Як зазначалося вище, традиції мають виховне, розважальне і побутове значення. З погляду педагогіки, вони виконують взаємопов'язані функції, виражені у конкретній дії. Будь-яка діяльність має певний виховний потенціал.

Виходячи з основних видів діяльності людини (предметно-трудової, соціально-перетворюючої, пізнавальної, комунікативної, художнього освоєння світу), на наш погляд, можна виділити чотири найбільш важливі функції родинно-побутових традицій: пізнавальну, комунікативну, консолідуючу і креативну. Вони дозволяють управляти змінами духовного обличчя особистості через організацію всебічної внутрішньо родинної діяльності з певним моральним змістом.

Пізнавальна функція родинно-побутових традицій. Виділення цієї функції зумовлене тим, що родинно-побутові традиції спроможні виконувати цілеспрямовані дії пізнавального характеру. У рамках будь-якої традиційної діяльності завжди відбувається стихійне виникнення знання. Дана функція полягає в трансформації за традицією добре розробленої системи знань і уявлень про світ, яка може бути доповненням до загальноприйнятої системи або суперечити їй. Традиція визначається як спосіб акумуляції і трансляції колективного досвіду людської діяльності, вираженого в соціальних стереотипах, і несе в собі неявне знання, що виникає в процесі безпосереднього спілкування між людьми. Про це писав І. Касавін: «Знання про світ, колективний досвід діяльності накопичує, схематизує і передає від людини до людини, із покоління в покоління традиція» [5, с. 113].

Родинно-побутові традиції, являючи собою сукупність знань, виконують пізнавальну функцію, що здійснюється непрямим способом, автоматично залучають членів родини в коло свого впливу. Завдяки постійній повторюваності вони поступово приймаються всіма членами родини як обов'язкові правила і норми життя. Особистість, яка формується за допомогою традицій, засвоює моральні закони і практику відповідних учинків раніше, ніж починає розуміти, який вчинок моральний, а який – ні.

Родинно-побутові традиції – «процес добору, упорядкування і цілеспрямованої передачі інформації про моральні норми, принципи, цінності тощо, що затвердилися в суспільстві. Таким чином, вони виступають не тільки як духовно-матеріальне явище, але і як інформаційна сила, а отже, виконують пізнавальну функцію, яка є об'єктивною умовою повсякденної діяльності особистості та пов'язана з розв'язанням складних життєвих і моральних проблем» [6, с. 76]. Слід підкреслити особливу роль пізнавальної активності під час сімейного відпочинку

Комунікативна функція родинно-побутових традицій задовольняє потребу членів родини в спілкуванні і взаєморозумінні. Психолого-педагогічні дослідження підтверджують, що «процес формування різних соціальних і ціннісних орієнтацій, емоційної культури, морального і психічного здоров'я людини перебуває в залежності від характеру спілкування в родині та від її моральної атмосфери» [2, с. 76]. Родина має свої специфічні особливості, наприклад: це замкнута система, автономна у своїй життєдіяльності; сформований у ній стійкий баланс відносин здатний самовідновлюватися після якихось порушень; проблеми окремих членів родини завжди є спільною проблемою для родини як цілого тощо.

У процесі повсякденних сімейних контактів людина мимоволі, несвідомо, непомітно для себе засвоює і відтворює моральні почуття, настрої і відповідні знання. Через традиції, що проявляються у сфері повсякденних родинно-побутових відносин, передаються в чуттєво-наочному вигляді звичні, що багаторазово повторюються, форми громадського життя і відносин людей. За допомогою родинно-побутових традицій комунікативної дії активізується спілкування, здійснюється прояв і поглиблення моральних почуттів, що сприяє формуванню більш досконалого ставлення особистості до навколишнього світу, до природи і суспільства.

Консолідуюча функція родинно-побутових традицій сприяє координації дій членів родини у розв'язанні питань внутрішньо родинного життя. Взаємоповага і взаєморозуміння, коли виконання обов'язків узгоджується з бажаннями й інтересами, формують позитивну моральну атмосферу родини. Спільність інтересів у різних сферах сімейного життя впливає на оцінку життєвих ситуацій і становлення певних моральних цінностей. Тобто в цій функції активізується процес спілкування між людьми і змінюється його орієнтаційний та змістовний характер.

Ця функція спрямована на створення єдиного духовного простору, в якому б комфортно почувався кожен член родини і який об'єднує всі сфери людського життя: діяльність, потреби, стосунки. Його компонентами є моральна, економічна, інтелектуальна, естетична, правова культура внутрішньо родинних відносин. Родинно-побутові традиції консолідуючої дії створюють умови для організації спільної діяльності дітей і дорослих, проведення вільного часу, дозвілля, творчості. Завдяки їм досягається згуртування всіх членів родини, оволодіння певними моделями поведінки. В основу цієї функції закладені ідея і принципи поваги до людини, урахування її особистісних цінностей. Разом з цим консолідуюча функція передбачає внутрішню організованість особистості, уважність, стриманість тощо [2, с. 82].

Таким чином, консолідуюча функція традицій сім'ї спроможна впливати на вибір життєвих ідеалів і орієнтирів, усвідомлення необхідності враховувати інтереси інших людей при досягненні своїх цілей, спонукати до послідовного виховання у родинному колі.

Креативна функція родинно-побутових традицій надає основу для прояву активності, ініціативи, пошуку, самодіяльності і знаходить своє відображення у наступності поколінь. Постійне оновлення змісту, форм і методів виховання потребує творчого підходу до цього процесу. Одні знання, норми і цінності засвоюються і передаються наступним поколінням засобами традицій, а інші, які не відповідають умовам, що змінилися, відкидаються або трансформуються. Під впливом традицій відбувається вироблення нових, сучасних правил і законів людського співіснування, встановлюються світогляд, норми моралі, спілкування, побуту тощо.

Креативна функція родинно-побутових традицій – важливе джерело внутрішнього морального задоволення особистості. У творчій діяльності проявляється моральний досвід поколінь. Вона втілюється в тім, що за допомогою прикладу і заповіту передається з рук в руки молоді, що дорослішає, і виконує певний символізм за допомогою словесного формулювання або реальної дії. Креативна дія традицій веде до створення моральних відносин у реальній діяльності людини. Відкритість до творчості у різних сферах життєдіяльності сім'ї спонукає до генерування таких почуттів і думок, які б забезпечили вихід на правильне розв'язання практичної моральної проблеми. Ця функція родинно-побутових сімейних традицій виховує сукупність моральних, психологічних, інтелектуальних якостей, тобто дає імпульс до внутрішнього розвитку особистості, сприяє прояву широкого спектру почуттів і емоцій і є умовою морального становлення дошкільників [2, с. 86].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. Отже, одним з найважливіших завдань виховання сучасного покоління дітей дошкільного віку є відродження традицій української родинно-побутової культури, оскільки в її основі – глибока і всеперемагаюча любов (материнська і батьківська) до дітей, шанобливе ставлення до бабусі і дідуся, інших родичів, прив'язаність до отчого дому, специфічне, у відповідності з традиційним розумінням українцями краси і затишку, оздоблення хати (кімнати, квартири), садиби і гуманне ставлення до природи, людей інших національностей. Український народ має свої національні пріоритети, які стали загальнолюдськими надбаннями. Здобутки рідного народу, його видатних синів і дочок у різноманітних галузях життя і діяльності мають займати найвищий статус у змісті освіти і виховання.

Література

1. Газіна І.О. Актуальність та особливості формування елементів національної самосвідомості у дітей дошкільного віку / І.О. Газіна // Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського держ. ун-ту. – Вип. X. – Кам'янець-Подільський: ПП. Мошак М.І., 2007. – С. 100-106.
2. Кулачківська С. Є. Дошкільник (вікові та індивідуальні аспекти психічного розвитку) / С. Є. Кулачківська, С. О. Ладивір. – К.: Нора-прінт, – 1996. – 108 с.

3. Лозко Г. Українське народознавство. – К.: Зодіак; ЕКО, 1995. – 520 с.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
5. Павлюк С.П., Горинь Г.Й., Кирчіва Р.Ф. Українське народознавство: Навч. посібник. – Львів: Фенікс, 1994. – 608 с.
6. Руденко Ю. Основи сучасного українського виховання / Ю. Руденко. – К: вид-во ім. О. Теліги, 2003. – 328 с.
7. Шевченко, Н. О. Використання елементів народознавства у практиці сучасних ДНЗ. Дошкільна освіта у сучасному освітньому просторі: актуальні проблеми, досвід, інновації. – Харків: ХНПУ – 2015 – 220 с.

УДК 373.2.015.31:746.35

Л. Старовойт,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри мистецьких дисциплін
дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
L.Starovoit,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

РОЛЬ АПЛІКАЦІЇ У ВСЕБІЧНОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

THE ROLE OF APPLICATION IN THE COMPREHENSIVE DEVELOPMENT OF CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE

Анотація. У статті розкрито виховні та розвиваючі можливості аплікації у роботі з дошкільниками. Виділені положення, що розкривають зміст, природу творчості в процесі виготовлення аплікації.

Abstract. The article reveals the educational and developmental possibilities of application in working with preschoolers. Selected provisions that reveal the content, the nature of creativity in the process of making the application.

Ключові слова: розвиток, аплікація, дошкільне виховання, декоративно-ужиткове мистецтво.
Key words: development, application, preschool education, decorative and applied art

Постановка проблеми. Художня освіта передбачає розуміння специфіки мистецтва, особливостей кожного його виду, системи зображувальних засобів, знання художніх критеріїв окремих жанрів. Треба мати також певну психологічну підготовку, пов'язану з розвитком пізнавальних здібностей, емоційально-вольової сфери, цікавістю до мистецтва і потребою в ньому. Останнє особливо важливе, оскільки оволодіти навиками розуміння художніх творів без бажання вчитися цього неможливо. Таким чином, підготовку дитини до повноцінного сприймання творів мистецтва не можна зводити до вузької практичної діяльності, її набувають у процесі збагачення духовної культури, загального розвитку особистості.

Аналіз наукових публікацій. Художньо-практична діяльність є важливою в навчанні і вихованні школярів, сприяючи гармонійному розвитку особистості, основні аспекти якої висвітлені в роботах О.Бондаревської, В. Кузіна, Б.Ліхачова, Б.Неменського, М. Ростовцева та інші. Для вивчення стану художньо-практичної діяльності молодших школярів як основи художньо-образного мислення учнів ми звернулися до наукових праць О.Башілової, Р.Бессет, І.Ветлугіної, Г.Кеншенштейнера, Т.Комарової, О.Мелік-Пашаєва, Б.Неменського, Ю.Полуянова, О.Рожкової, Є.Шорохова, Т.Шпікалової та інші.

Проблемі заохочення школярів до культурної спадщини через мистецтво присвячені дослідження Є.Антоновича, В.Зінченко, В.Лебедко, Б.Неменського, О.Хворостова, Є.Шорохова,